

Kosztolányi Dezső

Freud szivarja*

Vasárnap délelőtt felmentem a lélekelemző gyűlésre, az Akadémia kistermébe, hol a freudisták kongresszust tartottak.

Komoly, nagyon rokonszenves orvosok ültek a padokon, többnyire apaian-tekintélyes szakállal – osztrákok, hollandusok, magyarok, németek, kiket a kormány hivatalosan küldött ki erre a gyűlésre –, elfogultság és minden nagyképűség, még a forradalmiság tetszelgése nélkül is. Ez tűnik legelőször szembe. A tudósok nyugodtan és tisztán – *gátlás* nélkül – beszélnek, minden lámpaláz híján, mely bizony sokszor még a nagy szónokokat is elfogja. Érzem, hogy ezek igazán tisztult, *kianalizált* emberek. Az egyiknek fáj a torka, s amikor a dobogóra megy, valami narancssárga orvosságot önt a felolvasó-asztalon álló pohárba, abból kortyingat előadása alatt. Így élnek az orvosok *egymás közt*.

Az első padban ül Freud Zsigmond, ennek az elbutult kornak merész és eredeti gondolkozója, szelíd öregúr, tiszta és jóságos, ápolt ősz bajusszal és kis ősz szakállal. Hallgatja az előadókat, cukrot szopogat, aztán nyugodtan és természetesen rágyújt egy szivarra. Szenvedélyesen, nagy élvezettel szívja a szivarját. Miért ne? Egymás után emelkednek a levegőbe a bodor füstfellegek az Akadémia kistermének fehér mennyezetéig. A többiek követik példáját, nem félnek attól, hogy a kongresszus ügynevezett méltósága, komolysága vagy ünnepélyessége valahogy megkisebbedik, szivarszónál tárgyalnak.

Az Akadémiának van azonban egy elszáradt, becsületes szolgálja, aki bejön egyenruhájában – az Akadémia hivatalos színében, a szürkében –, és látja, hogy az urak szivaroznak abban a fennkölt teremben, melyben talán még sohasem füstöltek. Minden vér a fejébe száll, aztán sárga lesz, mint a citrom. Arra nem gondol, hogy ezt a

* Első megjelenés: *Pesti Napló*, 1918. október 1. 9.

kis füstöt könnyűszerrel ki lehet majd szellőztetni. Áll, áll, halálra rémülten, eleinte nem akar hinni a szemének, azt hiszi, hogy pákosz diákok közé került, kik meg akarják csúfolni őt és az egész világot. Bizony, a mi tudósaink sohasem szivaroznak az ünnepélyes tárgyalások közepette, míg a ballada és a románc közötti egetverő különbséget fejtegetik, ők nyugodtan és illedelmesen ülnek, akárcsak a kis angyalkák. Nekik az az érdemük, hogy nem szivaroznak.

Kicsit tétovázik a szolgál, majd lábujjhegyen és szigorúan, mint a tekintély és a múlt, mint a hagyomány és a vak tisztelet, odasompolyog a szivarozókhoz, kik most igazán otthon vannak a tudomány csarnokában, és arra figyelmezteti őket, száraz ujjával, hogy *tilos a dohányzás*, és szivarjukat azonnal dobják el. Szavának nincs foganatja. Freud tanár, aki igazán értheti ezt az esetet, mosolyog, és az urak tovább füstölnek, szelíden és magától értetődően. Wilde egyszer cigarettázva jött ki a függöny elé, egyik bemutatója alkalmával, hogy megköszönje a nézőtér tapsait. Ő botránkoztatni akart. A diplomáciai tárgyalásokon jó darabig csak a nagyhatalmak képviselői gyűjtottak rá, és a történelem feljegyezte, hogy Bismarck volt az első német diplomata, aki szivarozott a béketárgyaláson, mintegy ezzel is bizonyítva, hogy a német már nagyhatalom. Ő is tüntetett. De a freudisták se nem akarnak botránkoztatni, se nem akarják a tudományban elfoglalt nagyhatalmi állásukat igazolni, csak azért szivaroznak, mert a szivarfüstöt nem tartják összeférhetetlennek a gondolkodással és az Akadémia méltóságával, mert otthon is, egyébkor is szivaroznak, és semmi okát se látják, hogy ne szivarozzanak.

Magyarázom ezt a szolgának, ki közben kiment a folyosóra, és én utána osontam. Míg a teremben a beteg emberiség lelki kitisztulásáról folyik a szó, én ezt a szegény öregembert próbálom elemezni, aki reszketve imádja az apák, az elnökök, a főfelügyelők és egyebek tekintélyét, és tiszteli, amit mások mondanak, anélkül, hogy megértené, imádja a betűt, a paragrafust, a rendet, mely tulajdonképpen rendetlenség, s megijed az ésszerűségtől, mely szokatlan. Nincs mód, hogy megnyugtassam. Káromkodik az új rendre, és úgy érzi, hogy mindez csak ellene van.

Ami – magunk közt mondva – majdnem igaz is. Istenuccse, a szolgák ellen dolgoznak ott benn a tudósok – ha nem is közvetlenül –, azok ellen, kik sohasem mertek emberi lényük igaz mivoltára ocsúdni, minden szolga ellen, ki nem szabadult fel az előítéletek nyúge alól.

Öellene is.